

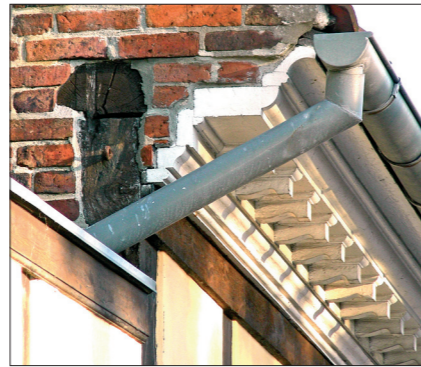
Det samme gælder på de bindingsværkshuse, hvor der i 1800-tallet blev opsat trægesimser. Også dette kræver erfaring i forbindelse med opskalkning og "udluftning" af undertagets underside, hvor der kan ophobes kondensfugt.

Tagrender

Til tagene hører også tagrender og nedløb. I nogle tilfælde er tagrenderne skæmmende, og kan give en lidt bastant tagafslutning på et elegant tegltag. Der er imidlertid ingen tvivl om, at en tagrende skåner facaden, og det er i byerne ofte et krav.

Plasttagrender er på retur på ældre bevaringsværdige bygninger, fordi flere ønsker zink, og fordi plast ikke holder så godt som korrekt udførte zinktagrender og - nedløb. Nye tagrender i bevaringsområde A skal udføres i zink. I bevaringsområde B og C skal nye tagrender udføres i zink eller andet metalmateriale.

Det smukkeste – og bedste er en blikkenslagerfremstillet zinktagrende med zinknedløbsrør. Med al respekt for det gode blikkenslagerhåndværk, hører de såkaldte "drueknæ" kun hjemme på større og mere fornemme huse. På almindelige mindre byhuse bør der vælges et enkelt knækket overgangsled, måske en "svane Hals".

Bindingsværk med trægesims, 1800-tallet

Bajonetknæk, svane Hals og drueknæ

TILLADELSE – ANSØGNING

Der skal ansøges om alle udvendige ændringer.

Ved ansøgning skal der fremsendes tegninger. Tegninger skal være målfaste og vise detaljer. Der kan fremsendes tydelige fotografier til understøttelse af ansøgningen.

Regler der gælder for din ejendom kan ses i den bevarende lokalplan, i tinglysningen, samt på:

• www.brk.dk - Teknik & Forsyning

Her finder du også flere oplysninger og links til emnet bygningsbevaring.

Ansøgningen sendes til:

Teknik & Miljø
Skovløkken 4
3770 - Allinge

Der kan ligeledes hentes ansøgningsvejledning og skema på hjemmesiden.

1. UDGAVE - april - 2008

Konsulent Niels-Holger Larsen - MAA • Rønne

Tegltage på Bornholm

Røde tegltage er et kendetegn for de bornholmske byer. For ca. 200 år tilbage var det anderledes. Da var tegltage i købstæderne sjældne, og i fiskerlejer fandtes de ikke. Dengang var det stråtag der dominerede bybilledet. Kun på offentlige bygninger og større købmansgårde kunne der ligge tagsten på taget.

Som følge af Københavns brand blev det i brandforordningen for de danske købstæder i 1799 med påbud bestemt, at alle ny- og tilbygninger i købstæderne skulle have murede gavle og tagsten på tagene, og at større reparationer af stråtag skulle afløses af tagsten. For Bornholm var det gældende i Rønne, Hasle, Allinge, Svaneke, Nexø og Aakirkeby. Bornholmerne trak det ud. Påbudet blev indskærpet i 1832, med en frist på 10 år.

Mange bindingsværkshuse med tegltag har oprindeligt haft stråtag. Der skete ligeledes en langsom ændring i byggeskikken, idet flere og flere huse blev opført i grundmur, og efterhånden blev byerne præget af røde tagsten.

Tagsten

Fra 1500-tallet og frem til omkring 1800 var stort set alle tagsten importeret fra Nordtyskland, især Lübeck, men den bornholmske produktion steg.

Tagstenene var såkaldte "hollandske vingetegl", ligesom dem, vi i dag kalder vingetagsten. Der ligger stadig en del gamle "lübske" tagsten på de bornholmske huse, især i de større byer. Der findes stadigvæk mange bornholmske, som er lidt lysere og flammede.

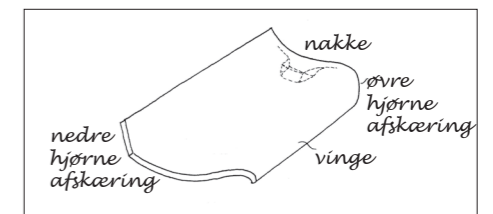
De gamle tagsten var "håndstrøgne" – en lerplade, udrullet som en lagkagebund, udskåret og lagt i en træform, der gav den s-formede profil, og en "nakke" blev sat på, så tagstenen kunne hænge på lægten.

I årtierne omkring 1900 kom de maskinfremstillede, tagsten. På Allinge Teglværk blev der fremstillet mange pressede vingetegl. De bornholmske tagsten er ofte lidt flammede i kuløren.

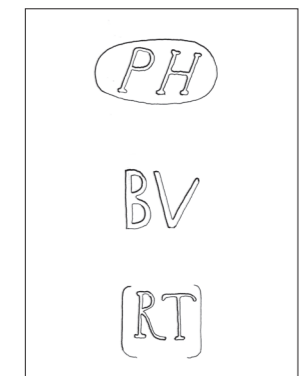
I første halvdel af 1900-tallet blev falstagsten meget brugt. De havde "false" som greb ind i hinanden i overlæggene, hvilket krævede mere præcision en vingetagstenene, som kan lægges mere fleksibelt efter skævheder.

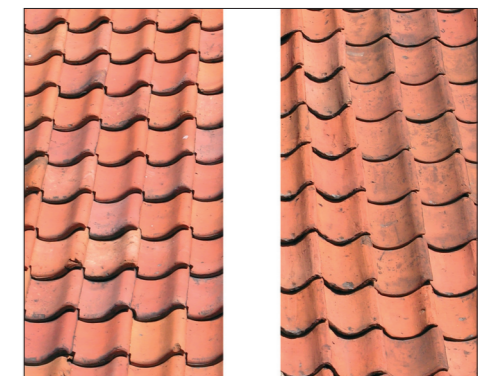
Gudhjems røde tegltage

Vingetagsten

Tagstensstempler: Philip Hansen, Brogård Teglværk ved Allinge og Rønne Teglværk

Falstagsten

Vingetagsten

Genbrug - eller nye tagsten

Gamle tagsten kan ofte genbruges. Når gamle tagsten tages ned, renses og sorteres er det i sig selv en kvalitets-sikring. Har de stadig klang og uden store forhugninger – så kan de genbruges. Alligevel smides alt for mange tagsten ud – vær opmærksom på at gamle tagsten har værdi. Nye maskinfremstillet tagsten er selvfølgelig nemmere at håndtere og lægge, men de giver en død og ensartet tagflade, der ikke patinerer som håndstrøgne sten.

Vælger man nye tagsten, skal det være traditionelle røde vingetagsten – svarende til ca. 15 tagsten pr. m² og læg-teafstand på 31-35 cm. De store ”økonomisten” er fremmede i en husrække og fornemmes for store på de små huse – hvor de tillige begrænser fleksibiliteten med antal rækker.

Tagsten skal være af gennemfarvet brændt ler uden glasering eller anden overfladebehandling. Farvede og glaserede tagsten er - især sorte - fremmedelementer i de bornholmske byer og landskaber.

Understrykning

Tegltagene var tidligere understrøgne, dvs. tætnet med mørtel på undersiden, og hvor det ikke kunne lade sig gøre – ved rygninger og skorstene, blev tagstenene ”forskallet” dvs. tætnet med mørtel udefra. Det er et ønske at fastholde det traditionelle gedigne udseende, samtidig med at det rent byggeteknisk er en god og solid løsning.

Undertage

Siden 1960'erne er undertage blevet mere og mere anvendt. Undertag er en vandtæt dækning, som i princippet skal kunne tåle både regn og fygesne. Undertaget er egentlig en løsning, der betyder at tagsten ikke skal understryges, og herved kan tagetagen bedre udnyttes, idet en understrykning jævnlige skal kunne vedligeholdes. Er dette ikke muligt er resultatet en ”overstrykning” dvs. en udvendig tætning med mørtel. Det er hverken pænt eller hensigtsmæssigt, ofte en ”lappeløsning” med utætheder og vedligeholdelse til følge. Derfor er et undertag en god løsning – det kræver imidlertid total omlægning af tagbelægningen. Tagbelægningen hæves derved typisk 3-5 cm, hvilket kan give problemer i udhæng og ved skorstene.

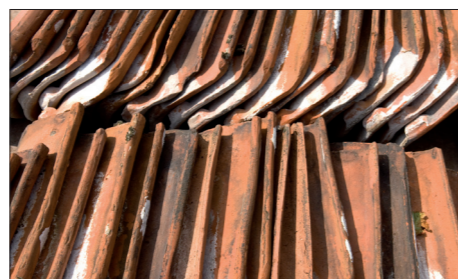
Der er mange typer undertage – lige fra plastfolier til brædder med tagpap. På Bornholm blev oliehardede masonitplader anvendt meget tidligt, og bruges fortsat meget. Men alle løsninger skal oplægges omhyggeligt.

Genbrugte tagsten

Nye tagsten

Genbrugs tagsten

Undertag - brædder med tagpap

Undertaget bør have mindst samme levetid som selve tagbelægningen – og det stiller store krav til materiale og konstruktion, når der er tale om tagsten, der har mange årtiers levetid. Der har i de seneste årtier været mange dyre-købte erfaringer, og dårlige undertage er blandt de hyppigste – og dyreste - byggeskader. Derfor vælger mange i dag et undertag helt med fast underlag, dvs. finerplader eller brædder belagt med tagpap – det er dyrere, men en god investering. Typiske problemer – bortset fra de rent byggetekniske - forekommer langs gavle, udhæng i relation til mørtelløsninger og ”afvanding” af undertaget.

Tagets form og afslutninger

Den oprindelige tagform skal bibeholdes, herunder udformning af tagets oprindelige afslutninger, opskalkninger og udhæng mm. Tegltage på murede huse skal afsluttes med jævn opskalkning fra tagkant og op ad taget over 3-4 rækker tagsten. Tagkanten afsluttes så afvanding sker i tagrende opsat umiddelbart op ad gesims. Samme princip gælder for bindingsværkshuse med ældre trægesims. På bindingsværkshuse med udhæng på skalke, må udhænget ikke lukkes med brædder eller undertag.

Hvad angår undertaget er det vigtigt at skelne mellem bindingsværkshuse og grundmurede bygninger – synlige skalke og gesimser. Generelt opstår der tit problemer med tagets ”opskalkning”, dvs. det lille svaj, som taget har nederst i udhænget. Det skal have et jævnt pænt svaj uden knæk.

Udhæng

Udhæng langs gavle må generelt ikke blive for store, og på grundmurede huse skal der slet ikke være udhæng med ”vindskeder” dvs. et bræt der dækker og lukke tagbelægningen. Der skal bruges en muret løsning, hvor den yderste række tagsten lægges i mørtel. Vindskeder hører til bindingsværkshuse og moderne parcelhuse.

På mange bindingsværkshuse er der ”åbent” udhæng med synlige skalke, hvor de yderste par rækker tagstens underside er synlige – det skal bibeholdes. Og det betyder at et undertag skal afsluttes ca. 5 cm udenfor den egentlige facade. Det løses med et ”fodblik” - en vandnæse i zink. Det er minimalt vand der i sjældne tilfælde løber ned på undertaget og drypper af fra vandnæsen/drypkant.

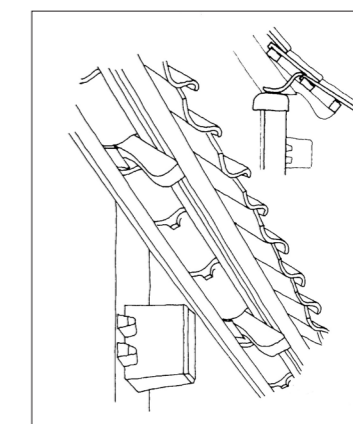
Ved murede gesimser på grundmurede huse, føres undertaget ud i tagrenden, hvor det afsluttes med et fodblik.

Afslutning af tegl ved gavle

Prøve opskalkning

Traditionel lukning af udhæng

Udhæng på bindingsværkshuse - ikke synligt undertag